

TÜRK KİLİMLERİNE KAZANDIRILMAYA ÇALIŞILAN TİCARİ ÜRÜN ÖZELLİĞİ BAĞLAMINDA DÜZ DOKUMALARIN PIET MONDRIAN, WASSILY KANDINSKY, JOAN MIRO, PAUL KLEE'NİN YAPITLARIYLA YÜZEY DEĞERLENDİRME AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

Arş.Gör.Özlem SALMAN
Mimar Sinan Üniv.Güzel Sanatlar Fak.
Geleneksel El Sanatları Bölümü. İSTANBUL

ÖZET

Estetik değerlendirmeler toplumların kültürlerine bağlı olarak değişkendirler. Bu nedenle geleneksel anlamda fonksiyonel olarak yapılmış bu tür örneklerin evrensel sanat ve estetik ölçülerle değerlendirilmesi daha sağlıklı olacaktır. İlkel döneme ait mağara resimlerinin primitif sanat anlayışı ile değerlendirilmesinde olduğu gibi, kilim motifleri de Piet Mondrian, Wassily Kandinsky, Joan Miro ve Paul Klee'nin yapıtlarındaki dille değerlendirilebilir.

COMPARISON OF PLAIN WOVEN FABRICS WITH THE WORKS OF PIET MONDRIAN, WASSILY KANDINSKY, JOAN MIRO, PAUL KLEE FROM THE POINT OF VIEW OF SURFACE EVALUATION IN RELATION TO COMMERCIAL PRODUCT ASPECTS BEING TRIED TO BE IMPARTED TO TURKISH RUGS

Aesthetic values are variable depending on the cultures of communities. As a consequence, it will be healthier to assess samples of this sort manufactured as functional items in the traditional sense by universal criteria of art and aesthetics. As in the assessment of the cave paintings of the primitive era by the primitive art concepts, the rug motives may be assessed by the same language as that in the works of Piet mondrian, Wassily Kandinsky, Joan Miro and of Paul Klee.

Günümüzde Geleneksel Sanat Yapıtı kapsamında değerlendirilen kilim, cicim, zili gibi tekniklerle dokunmuş düz dokumalar ile halı, ülkemizin dış ticaretinin önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Tarihsel değerleri renk, motif ve kompozisyonunda koruyan bu dokumalar, yapıldıkları zaman her ne kadar kullanım amaçlı olsalar da bir kişiye ait olması açısından bugün bir sanat yapıtı olarak değerlendirilerek müze ve özel koleksiyonlarda yerlerini almışlardır. Bunun yanında biz akademisyenleri ilgilendiren, düz dokumaları yöresellikten kurtararak, evrensel boyutlarda dünya sanat piyasasına sanat ve kültür değeri olarak sunabilme zorunludur.

Yüzyıllar boyunca dokuyan insanın yaşadığı yer, algılama gücü, zekası, inançları, ait olduğu toplumun kültürü, doğa olayları, insan ilişkileri gibi sosyolojik ve psikolojik kavramlar ve doğal etkenlerin yüzeyine birebir bir ilişkiyle yansıtıldığı dokumalar, bir nevi onların kendilerini anlatım araçları olmuşlardır. Bu açıdan bakıldığında sembolik anlamları açısından ilkel dönem mağara resimleriyle aynı doğrultuda düşünülebilir. İkisi de görsel anlatım aracı olarak kullanılmışlardır. Sanat eseri yaratma kaygısı hiç düşünülmeden yalnızca geleneksel kullanım amaçlı kilim, cicim, zili teknikleriyle do-

kunmuş bu dokumaları, günümüz sanat anlayışına dayanarak "yüzey değerlendirme" olarak adlandırmak doğru olur kanısındayım.

Bugün, ilkel döneme ait mağara resimlerini primitif bir sanat anlayışı ile değerlendirirsek, kilimlerdeki bu çok renkli geometrik yüzeyleri de 20. yüzyılın plastik sanat yapıtları ile değerlendirebiliriz. Kilim motiflerinin yaşamdan çıkarılmış semboller olduğunu kabul edersek ki; öyledir, Piet Mondrian, Wassily Kandinsky, Jaon Miro ve Paul Klee'nin yapıtlarındaki dille aynıdır. İkinci ortak nokta kilimlerin iki boyutluluğu ile bu sanatçıların perspektiften kaçışı ve yüzey resimler yapmalarıdır. Bir diğer ortak noktayı ise renk seçiminin canlılığı olarak gösterebiliriz (Resim 1-2). Bu benzer noktaları ülkemizde belirleyip, kilimi sanat ve estetik değerler ile tanımlayan sanatçı Bedri Rahmi Eyüboğlu'dur. Bedri Rahmi, "Bizim memleketimiz motif bakımından eşine dünyada az rastlanan bir zenginlik gösterir. Motif kundaktan mezar taşına kadar bizimle bereberdir. Resim ve heykelin yokluğu pa-hasına süsleme sanatı kollarının hepsinde bütün dünya sanatçılarını çileden çıkartan bir açıklığa bir sadeliğe ve bu sadelik içinde sonsuz bir zenginliğe varmışız" diyor ve devam ediyor. "Bugünün resmi